

1.10.2020

Suomen tulevaisuus nojaa kasvatukseen, koulutukseen ja tutkimukseen

– OAJ vaatii koulutuspoliittisessa selonteossa vahvaa parlamentaarista sitoutumista koulutuksen tulevaisuuteen ja sen vahvistamiseen

Maan hallitus valmistelee kasvatuksen, koulutuksen ja tutkimuksen tulevaisuutta aina 2030- luvuille luotaavaa koulutuspoliittista selontekoa, joka annetaan eduskunnalle ensi helmikuussa. Selontekoa valmistellaan parlamentaarisesti, mikä mahdollistaa yli hallituskausien ulottuvan sitoutumisen koulutuspolitiikan kehittämiseen.

OAJ on vaatinut pitkän aikavälin linjanvetoa jo vuosien ajan, jotta koulutuspolitiikkaan saadaan pitkäjänteisyyttä nopeiden suunnanmuutosten ja poukkoilevan kehittämisen sijaan.

Suomea kohtaavat lukuisat vaikeasti ratkaistavat kansalliset kysymykset tulevina vuosina. Ikäluokkien pienenemisestä ja muuttoliikkeestä johtuvat väestönmuutokset haastavat koko yhteiskunnan sekä koulutuksen järjestämisen niin valtakunnallisesti, alueellisesti kuin paikallisestikin. Työelämän muutos ja teknologian kehitys muuttavat kansalaisten osaamisvaatimuksia ja edellyttävät osaamisen kehittämistä läpi koko elämän. Globaalit kysymykset ja kriisit, kuten ilmastonmuutos tai koronan kaltaiset pandemiat edellyttävät niin yhteiskunnalta kuin sen jäseniltä resilienssiä: kykyä oppia, sopeutua, ratkaista ongelmia, toimia yhdessä ja osallistua. Koulutuksella on vahva yhteys myös kansalaisten osallisuuteen ja yhteiskuntarauhaan.

Vaikka tulevaisuutta on vaikea ennustaa, Suomi menestyy tulevaisuudessa vain jatkuvasti kehittyvällä osaamisella, tiedolla, taidolla ja tutkimuksella. Suomi on menneisyydessä tukeutunut ja tukeutuu tulevaisuudessakin tasa-arvoiseen ja korkealaatuiseen, kaikki mukana pitävään kasvatukseen, koulutukseen ja tutkimukseen.

OAJ vaatii, että koulutuspoliittisessa selonteossa sitoudutaan parlamentaarisesti seuraaviin neljään periaatteeseen:

1. Kasvatuksen, koulutuksen ja tutkimuksen rahoitus on nostettava maailman huipun edellyttämälle tasolle yli hallituskausien ulottuvalla kasvuohjelmalla

Osaaminen, tutkimus ja koulutus ovat Suomen tärkeimpiä kilpailukykytekijöitä, ja niiden rooli vain korostuu tulevaisuudessa. Jo vuosien ajan mm. hallitusohjelmissa Suomesta on tehty 'maailman osaavinta tai koulutetuinta kansaa'. Tämä tavoite on erittäin hyvä ja kannatettava, mutta sen saavuttaminen edellyttää myös investointeja.

Suomen aikaisemmat kiistatta erinomaiset koulutussaavutukset ja korkeatasoinen tutkimuskenttä on saavutettu suhteellisen maltillisilla taloudellisilla panostuksilla. Tämä ei kuitenkaan enää riitä. Kasvatukselle ja koulutukselle asetetut vaatimukset ovat lisääntyneet. Oppijoiden moninaiset tuen tarpeet (oppimisvaikeudet, kielitaito, sosiaaliset haasteet, perheiden vaikeudet) edellyttävät entistä

1.10.2020

yksilöllisempiä ja vahvempia opetuksen ja tuen ratkaisuja. Samaan aikaan, kun koulutustuloksemme ovat laskeneet, koulutuksen rahoitusta on leikattu noin 2 miljardia viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Jotta tavoiteltu osaamis- ja koulutustason nosto sekä tieteen ja tutkimuksen tasonnosto on ylipäänsä mahdollista koko ajan kovenevassa kansainvälisessä kilpailussa, yhteiskuntamme suhteellista panostusta kasvatukseen, koulutukseen ja tutkimukseen on lisättävä.

Se, että Suomi panostaa koulutukseen enemmän kuin OECD-maat keskimäärin, ei riitä. Suomen on oltava suhteellisissa koulutuspanostuksissa maailman huippua. Esimerkiksi maanpuolustuksen investointeihin on tehty mittavia panostuksia parlamentaarisella yhteisymmärryksellä. Nyt samaa yhteisymmärrystä ja tahtotilaa tarvitaan, jotta ensivaiheessa saadaan nostettua Suomen suhteelliset koulutuspanostukset samalle tasolle muiden Pohjoismaiden kanssa. Tämä edellyttää vähintään 2010-luvun 2 miljardin leikkauksien suuruista tasonnostoa koulutuksen rahoitukseen.

2. Koulutuksen laatua on säädeltävä entistä tiukemmin ja koulutuksen kokonaistehtävä on turvattava koko maassa, vaikka oppijamäärän lasku haastaa järjestämisen tavat

Oppijamäärät vähenevät suurimmassa osassa Suomea merkittävästi. Tämä johtuu niin ikäluokkien pienenemisestä kuin maan sisäisestä muuttoliikkeestäkin. Siitä huolimatta riittävän tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet on tarjottava kaikille koko maassa. Koska oppimisen olosuhteet ja ympäristöt ovat entistä moninaisemmat eri puolella maata, normeissa/käytännöissä voi olla joustoa parhaan lopputuloksen saavuttamiseksi. Laadusta ei voi kuitenkaan tinkiä missään olosuhteissa ja siksi nimenomaan koulutuksen laatua, ei järjestämistapaa, on säädeltävä entistä tiukemmin. OAJ vaatii sitovien laatukriteereiden säätämistä kaikille koulutusasteille.

Digitalisaatio ja etäyhteydet avaavat uusia mahdollisuuksia myös koulutuksen saavutettavuuden parantamiseen. Näitä mahdollisuuksia on hyödynnettävä, mutta samalla on turvattava koulutuksen laatu, opiskeluympäristön turvallisuus sekä kasvatuksen ja koulutuksen kokonaisvaltainen tehtävä.

OAJ:n näkemyksen mukaan oppijoiden edellytykset ja koulutuksen kasvatustehtävä huomioiden varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus perustuvat jatkossakin lähiopetukseen. Samoin toisella asteella opiskelevilla nuorilla on oltava vuorovaikutuksen ja yhteisöllisen kasvun mahdollistava lähivertaisryhmä, vaikka opetusta annettaisiin laajemmin etänä. Myöskään ammatillisen koulutuksen yleis- ja ammattisivistystehtävää ei saa unohtaa. Käytännössä etäopetusta ja etäyhteyksien hyödyntämistä on mahdollista kehittää nykyisen lainsäädännön pohjalta. Etäopetuksessakin opetuksen tärkein laatutekijä on osaava opettaja sekä opettajan ja oppijoiden välinen vuorovaikutus. Tämä on turvattava kaikissa opetuksen järjestämisen tavoissa.

Myös muilla koulutusasteilla etäopetuksen mahdollisuuksia on tarkasteltava saavutettavuuden lisäksi aina koulutuksen laadun näkökulmasta. Etäyhteydet tarjoavat merkittäviä mahdollisuuksia koulutuksen saavutettavuuden parantamiseen ja opetustarjonnan monipuolisuuden lisäämiseen. Laadukkaalla etäopetuksella myös haja-asutusalueiden pienissä oppilaitoksissa olisi käytännössä mahdollista opiskella yhtä laajasti ja monipuolisesti kuin kaupunkien suurissa oppilaitoksissa. Tämä vaatii tahtoa turvata tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet kaikille.

1.10.2020

Kattavalla koulutusverkostolla on kuitenkin myös muita merkityksiä. Toinen aste, aikuiskoulutus ja korkeakoulutus turvaavat osaavan henkilöstön saatavuuden haja-asutusalueilla. Lisäksi ne vahvistavat koko alueen elinvoimaa sekä houkuttelevat rahoitusta ajantasaisilla oppimis-, tutkimus- ja innovaatioympäristöillään sekä työelämäyhteistyöllään. Haja-asutusalueellakin tarvitaan erityisesti ammatilliseen osaamiseen perustuvia palveluita. Vapaa sivistystyö tuo elämänlaatua laajasti kaikille väestöryhmille.

3. Kunnilla on oltava jatkossakin vahva rooli koulutuksen järjestämisessä, mutta kaikki nykyiset kunnat eivät siihen pysty

Kuntaperusteinen, julkisrahoitteinen ja maksuton varhaiskasvatus ja koulutus ovat suomalaisen koulutusjärjestelmän perusta. Yksityiset varhaiskasvatus- ja koulutuspalvelut täydentävät niitä. Tämä ratkaisu turvaa myös tulevaisuudessa tasa-arvoiset koulutuspalvelut koko maassa.

Kunta ei ole kuitenkaan itseisarvo, vaan siltä tulee voida myös vaatia riittävän tasa-arvoisen koulutuksen järjestämistä. Sivistyspalvelut ovat kunnan merkittävin tehtävä, kun sote-palvelut siirtyvät pois kunnilta. Kuntaa, joka ei kykene suoriutumaan tehtävästään tai jolla ei ole riittävää väestöpohjaa tehtävien hoitoon, ei tarvita. Näivettyvien kuntien velvollisuuksien vähentäminen ei ole ratkaisu.

Kuntarakenteen vahvistamista on tuettava aktiivisesti. Ellei kunnan väestöpohja riitä koulun ylläpitoon, on kuntarakennetta tiivistettävä. Laadukkaan perusopetuksen (ml. yläkoulu) järjestäminen edellyttää noin 10 000 asukkaan, toisen asteen koulutuksessa vielä suurempaa väestöpohjaa.

Kuntia on tuettava sivistystehtävässään myös uudistamalla valtionosuusjärjestelmää. Sen on palveltava kasvatuksen ja koulutuksen järjestämistä yhdenvertaisesti koko maassa. Rahoituksen on kuitenkin oltava sidoksissa siihen, että kunta kehittää strategisesti ja pitkäjänteisesti sivistyspalveluitaan säädettävien laatuksien mukaisesti.

4. Jatkuva osaamisen kehittäminen on mahdollistettava kaikille

Osaamisvaatimusten muuttuessa nopeasti ja jatkuvasti, osaaminen ei voi perustua kerran suoritettuun tutkintoon. Vankka tutkinnoille rakentuva perusosaamisen on oltava kuitenkin jatkossakin oppimisen ja taitojen perusta. Osaamista on kehitettävä läpi elämän. Tämä edellyttää mm. toisen asteen ja korkea-asteen välisten opintopolkujen kehittämistä sekä vahvaa vapaan sivistystyön roolia. Osaamisen kehittäminen ei tarkoita aina koko tutkintoa, vaan esimerkiksi tietyn osaamiskokonaisuuden suorittamista. Vapaan sivistystyön mahdollisuudet on hyödynnettävä osana jatkuvaa osaamisen kehittämistä. Osaaminen voi rakentua myös eri tutkintojen osaamisaloista, mikä on otettava huomioon koulutuksen rahoituksessa.

Uudelleen koulutus ja täydennyskoulutus ovat keskiössä, kun työikäisten työllistettävyys halutaan pitää korkeana. Jatkuva osaamisen kehittäminen parantaa aikuisten, myös vähemmän koulutettujen osaamista, paikkaa aukkoja perusvalmiuksissa sekä parantaa työssä jaksamista. Kansalaisten perustaitojen kehittäminen, esim. digitaidot, on välttämätöntä kansalaisosallisuuden

1.10.2020

ja -osallistumisen vuoksi. Uusien rakenteiden sijaan tarvitaan jo olemassa olevien rakenteiden pitkäjänteistä yhteistyön ja toimintojen koordinoinnin kehittämistä aluetasolta lähtien.

Keskeistä jatkuvassa osaamisen kehittämisessä on ohjauksen onnistuminen, olipa kyseessä nivelvaiheissa suuntaa etsivä nuori tai uraan liittyvää ohjausta ammatinvaihtolanteessa tarvitseva aikuinen. Ohjauspalvelut on saatava kuntoon, ja oppilaitosten ja opetushenkilöstön roolia on korostettava ohjaustyössä sekä osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa. Opettajien ohjausosaamista on kehitettävä oppilaitosmuodosta riippumatta.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Lisätietoja:

Olli Luukkainen
puheenjohtaja
olli.luukkainen@oaj.fi

Jaakko Salo
koulutuspolitiikan päällikkö
jaakko.salo@oaj.fi